e-Škole
USPOSTAVA SUSTAVA RAZVOJA DIGITALNO ZRELIH ŠKOLA
(PILOT PROJEKT)

CARNet
HRVATSKA AKADEMSKA I ISTRAŽIVAČKA MREŽA
CROATIAN ACADEMIC AND RESEARCH NETWORK

Priručnik

„Sigurnost na internetu ”

Zagreb, 2017.

Europska unija
Zajedno do fondova EU

EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI

ESF UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

Više informacija o EU fondovima možete pronaći na: www.strukturnifondovi.hr

Sadržaj

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Značenje oznaka u tekstu:

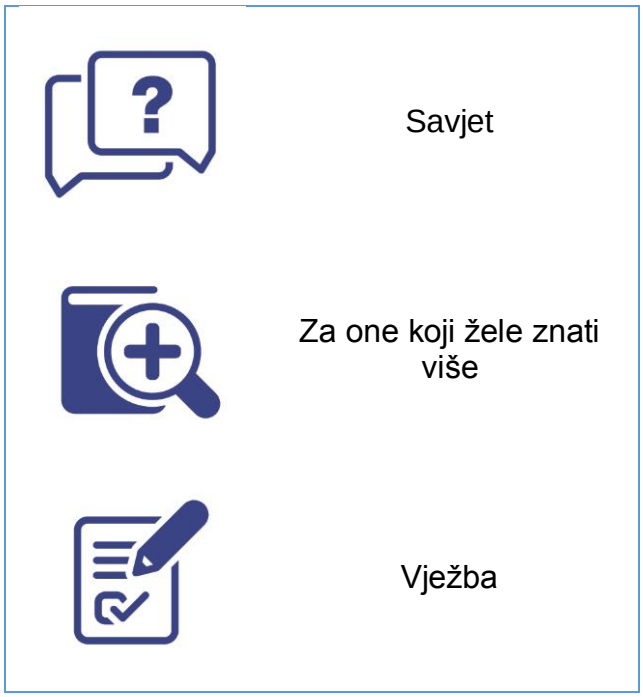

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Sažetak

Digitalne tehnologije mijenjaju svijet i od učitelja se očekuje otvorenost prema novim pristupima i tehnologijama, spremnost na *online* suradnju i dijeljenje, uporaba mobilnih tehnologija, aktualnost i informiranost o novim tehnologijama u poučavanju te dohvatljivost u stvarnom vremenu putem različitih kanala elektroničke komunikacije (Kralj, 2015).

Digitalni tragovi dio su učiteljske profesionalne reputacije, pa je važno pratiti ih i kontrolirati te biti dobar primjer digitalne reputacije i prisutnosti svojim učenicima. Kako bi odgovorno vodili učenike svijetom interneta, učitelji trebaju učenicima pokazati dobre načine korištenja interneta, poticati na kritičko promišljanje o informacijama, usmjeriti učenike prema digitalnom stvaranju te kontinuirano skretati pažnju na sigurnost na internetu - digitalne tragove, zaštitu privatnosti i osobnih podataka te elektroničko nasilje (Nielsen, 2014).

Bilo bi dobro da svaka škola ima Politiku prihvatljivog ili Politiku izvrsnog korištenja računala, mobilnih uređaja i interneta kojom se propisuje što se smije, što ne smije, a što se potiče pri njihovoj uporabi u školi.

Vještine i stavovi primjerenog, odgovornog i sigurnog korištenja interneta i mobilnih uređaja stječu se učenjem i korištenjem u stvarnim situacijama. Učitelji su prave osobe koje će učenike tome poučiti, kroz osobne primjere, koristeći tehnologije za realizaciju obrazovnih ciljeva, raspravljajući o raznim primjerima iz svakodnevnog života i povezujući učenike s vršnjacima na suradničkom radu u *online* okruženju. Posebno oprezni budite pri odabiru i korištenju programa koje ćete koristiti s učenicima jer biste pritom mogli i prekršiti Zakon o zaštiti osobnih podataka i Kazneni zakon.

Nemojte pretpostaviti da učenici znaju sve što treba o uporabi digitalnih tehnologija jer oni zapravo previše toga ne znaju, a misle kako sve znaju. Potičite učenike na pristojno i uljudno komuniciranje, uvažavanje drugih, otvorenost za suradnju, prihvaćanje različitosti, promišljanje pri dijeljenju sadržaja te primjereno reagiranje u situacijama elektroničkog nasilja i govora mržnje.

Za poučavanje o primjerenom, odgovornom i sigurnom korištenju interneta možete iskoristiti CARNetove priručnike, metodičke priručnike „Kako poučavati primjereno, odgovorno i sigurno korištenje interneta“ digitalnog časopisa Pogled kroz prozor, savjete na mrežnim stranicama udruga, institucija i portala, različite obrazovne sadržaje u okviru školskog kurikuluma „Sigurniji internet za djecu“ te naravno Europske i svjetske inicijative.

Ukoliko se dogodi povreda sigurnosti možete se obratiti: Ministarstvu unutarnjih poslova, Centru za sigurniji internet, Nacionalnom CERT-u, Hrabrom telefonu ili pružateljima internetskih usluga, programa i aplikacija.

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
ESF UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Uvod

Često se govori da današnja djeca znaju sve o korištenju računala, mobilnih uređaja i interneta jer su odrasli s njima. Pritom se zaboravlja da ona ne znaju koji su programi za njih dobri, ne znaju kako zaštititi svoju privatnost, ne razumiju posljedice prekomjernog dijeljenja u digitalnom svijetu te ne razlikuju dobre od loših medijskih poruka kojima su okruženi.

Priručnik „Sigurnost na internetu“ prati sadržaj istoimenog webinara u sklopu projekta „e-Škole: Uspostava sustava razvoja digitalno zrelih škola (pilot projekt)“. Sadržaj priručnika nešto je širi od sadržaja webinara kako bi korisnici mogli samostalno proširiti svoje znanje.

U ovom priručniku osvrćemo se na zahtjeve koji se postavljaju pred učitelje i nastavnike dok se svijet mijenja pod utjecajem digitalnih tehnologija. Govorimo o digitalnom profesionalizmu učitelja, digitalnim tragovima i utjecaju *online* svijeta na obrazovanje.

Online prava i odgovornosti, primjereno i odgovorno ponašanje u virtualnom svijetu okosnica su ovog priručnika uz osvrt na potencijalne opasnosti pri uporabi interneta (tehnologija, zaštita osobnih podataka, govor mržnje, elektroničko nasilje), a pojasnit ćemo i kako smanjiti rizike, dati savjete za sigurnije korištenje interneta te navesti kome se obratiti ako se dogodi povreda sigurnosti.

Pronaći ćete i niz primjera i poveznica na različite obrazovne sadržaje, savjete, publikacije i igre koje će vam pomoći u poučavanju učenika sigurnijem, odgovornijem i primjerenijem korištenju interneta.

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
ESF UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Digitalni profesionalizam učitelja

Europska unija i Europska komisija već se dulje vrijeme bave temom digitalne pismenosti i digitalnih kompetencija: od 2006., kad su među osam ključnih kompetencija uključili i digitalne kompetencije, te 2013. i 2016. kad su objavili okvir za razvoj i razumijevanje digitalne kompetencije (DigComp*: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe*) pa, primjerice, do istraživanja European Schoolneta, *Computing our Future* iz 2014. i 2015., o uključenosti programiranja u kurikulume.

Digitalne kompetencije

U okviru za razvoj i razumijevanje digitalne kompetencije, DigComp (2013 i 2016) istaknuto je pet područja koja digitalna kompetencija obuhvaća. Opisana su ta područja, detaljno navedena znanja, vještine i stavovi, ishodi učenja te konkretni primjeri primjene u svakodnevnom životu.

Ovako su ukratko opisana područja digitalne kompetencije u dokumentu DigComp.

- **Informacijska i podatkovna pismenost:** prepoznati, pronaći, spremiti, organizirati i analizirati digitalne informacije kritički prosuđujući njihovu relevantnost i svrhu.
- **Komunikacija i suradnja:** učinkovito komunicirati i surađivati u digitalnom okruženju, dijeliti sadržaje pomoću *online* alata, povezati se s drugima i surađivati korištenjem digitalnih alata, aktivno sudjelovati u *online* zajednicama i mrežama, odabrati načine komunikacije primjerene sudionicima, uvažavati kulturalne razlike, biti odgovoran digitalni građanin, brinuti o svojim i tuđim digitalnim tragovima.
- **Stvaranje digitalnih sadržaja:** stvarati i uređivati nove digitalne sadržaje, uključivati i mijenjati prethodna znanja i sadržaje, kreativno se izražavati kroz digitalne medije, stvarati multimedijske sadržaje, obraćati pažnju na intelektualno vlasništvo, prava i dopuštenja. Znati kako podesiti programe, aplikacije i uređaje za svoje potrebe, razumjeti osnove programiranja.
- **Sigurnost**: zaštititi svoje uređaje i sadržaje, razumjeti sigurnosne rizike i mogućnosti zaštite, brinuti o svojim i tuđim osobnim podacima i zaštiti privatnosti, štititi se od elektroničkog nasilja i *online* prijevara. Biti svjestan utjecaja tehnologije na zdravlje ljudi i okolinu.
- **Rješavanje problema:** prepoznati digitalne potrebe i sadržaje, informirano odlučivati o najprimjerenijim digitalnim alatima za određenu svrhu, rješavati konceptualne probleme korištenjem digitalnih modela, kreativno se koristiti tehnologijom, rješavati tehničke probleme, podizati vlastite i tuđe kompetencije, inovativno i kreativno koristiti tehnologiju.

U DigCompu se na nekoliko mjesta ističu kompetencije za stvaranje i upravljanje digitalnim identitetom, primjereno ponašanje u digitalnom okruženju, prevenciju elektroničkog nasilja te zaštitu privatnosti i osobnih podataka.

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Biti digitalni građanin znači svjesno, odgovorno, primjereno i učinkovito koristiti sve mogućnosti digitalnog svijeta (svijeta interneta). Mike Ribble (2010) opisuje digitalno građanstvo kroz devet sastavnica: digitalni pristup (sudjelovanje u društvu putem digitalnih medija), digitalna trgovina (*online* kupovanje i prodavanje), digitalna komunikacija (izmjenjivanje informacija uporabom e-pošte, poruka ili mrežnih stranica), digitalna pismenost (znanje o tome kada i kako se koristiti digitalnom tehnologijom), digitalni bonton (primjereno ponašanje), digitalni propisi (zakonska prava i ograničenja u upotrebi digitalne tehnologije), digitalna prava i odgovornosti (sloboda i povlastice svih koji se koriste digitalnom tehnologijom uz primjereno ponašanje), digitalno zdravlje (znanje o tome kako zaštiti psihičko i fizičko zdravlje) i digitalna sigurnost (znanje o zaštiti računala i osobnoj zaštiti).

Pokušajte sagledati ulogu učitelja u digitalnom svijetu iz perspektive učitelja, roditelja, učenika i javnosti – možda su njihova mišljenja ovakva:

- Učitelja – želim učinkovitu nastavu podržanu tehnologijom, želim zadržati svoju privatnost, ne mogu biti dostupan 24 sata dnevno *online.*
- Roditelja – želim da moje dijete uči suvremenim metodama i s modernom tehnologijom, želim komunicirati s učiteljem i elektroničkim putem, da mi informacije o napretku i radu djeteta budu dostupne na klik.
- Učenika – želim dostupne digitalne obrazovne sadržaje koje učitelji dijele, mogućnost brzog komuniciranja s učiteljima, a umjesto prepisivanja s ploče želim dijeljene bilješke.
- Javnosti – želimo vidjeti što učitelji rade, primijetiti njihovu *online* prisutnost, dostupnost i rezultate.

Savjet

Razmislite o tome kako vi sebe vidite iz ove četiri perspektive. Jeste li zadovoljni onim što vidite? Biste li nešto mijenjali? Što biste preporučili kao dobar savjet kolegama?

Digitalne tehnologije mijenjaju svijet i od učitelja se očekuje otvorenost prema novim pristupima i tehnologijama, spremnost na *online* suradnju i dijeljenje, uporaba mobilnih tehnologija, aktualnost i informiranost o novim tehnologijama u poučavanju te dohvatljivost u stvarnom vremenu putem različitih kanala elektroničke komunikacije.

Digitalni tragovi i reputacija

Digitalni identitet i digitalni tragovi su skup informacija dostupnih o nekoj osobi putem interneta. Postali su aktualni zadnjih godina kao posljedice činjenice da se sadržaji na internetu arhiviraju dugotrajno, da je zaštita privatnosti manjkava, te da pojedinci često

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

lakomisleno objavljuju informacije o sebi i drugima ne razmišljajući o mogućim posljedicama (Kralj, 2015).

Svaki učitelj zna tko je kad uđe u razred, a znate li tko ste u virtualnom svijetu? Što o vama može reći internet?

Vježba

Razmišljate li o svojim digitalnim tragovima?

Kakvo je primjereno, odgovorno i prihvatljivo ponašanje za učitelje i nastavnike na internetu?

Gdje su granice između profesionalnog i privatnog života učitelja *online*?

Danas zaista ne trebate biti detektiv kako biste o nekome pronašli informacije. Dovoljno je „prošetati“ internetom i na svakom koraku naći ćete puno digitalnih tragova koje su ljudi svjesno ili nesvjesno ostavili. Upišite svoje ime u neku od tražilica pa pogledajte gdje se sve pojavljujete, koje vaše slike su dostupne *online*, a onda se pokušajte prisjetiti što ste od toga objavili vi, a što je nekim poznatim ili nepoznatim putevima dospjelo na internet.

Učiteljska profesija nosi sa sobom niz odgovornosti i svi biste radije ostali zapamćeni kao izvrstan poučavatelj, svijetli uzor mladim ljudima nego kao osoba čije nezgodne fotografije ili bezobrazni komentari kolaju internetom. Kako biste bili i ostali respektabilni učitelj u virtualnom svijetu, najprije morate početi od sebe. Pročitajte s razumijevanjem uvjete korištenja računalnih programa i mobilnih aplikacija i obratite pažnju na to gdje se pohranjuju vaše slike, videozapisi, dokumenti, kontakti. Svakako saznajte kako im možete pristupiti i u potpunosti ih izbrisati. Taj način pohranjivanja i dijeljenja sadržaja obično uređaji odrađuju umjesto nas i mi jednostavno na to ne obraćamo pažnju.

Jedan od primjera je prikupljanje i objavljivanje podataka koji se događa na društvenim mrežama. Što i kako Facebook radi s vašim podacima možete pročitati na stranici bit.ly/privatnost. Primjerice, ako ste neki tekst ili sliku javno objavili na Facebooku oni su vidljivi bilo kome, uključivši i osobe koje ne koriste Facebook. Postavke privatnosti su složene tako da je svaka stavka javno vidljiva, osim ako vi ne ograničite vidljivost, bilo za određenu objavu ili za određene kategorije korisnika.

Nadalje, morate biti svjesni da je svijet malen i da će se za svaku vašu objavljenu rečenicu ili sliku u publici naći netko tko vas poznaje i prepoznaje kao učitelja. Razmislite, i to jako dobro, što objavljujete i jeste li spremni podnijeti posljedice svojih objava. Dio posljedica je naveden u Kaznenom zakonu i Zakonu o zaštiti podataka tako da „igranje u virtualnom svijetu“ može imati vrlo stvarne posljedice.

Učiteljski privatni i javni život isprepliću se sa stvarnim i virtualnim, a granice među njima postaju nejasne. Jeste li na društvenoj mreži kao privatne osobe ili kao učitelji? Pišete li komentare u ime svoje škole ili osobno? Kako ćete reagirati ako na internetu naiđete na zloban, nepristojan komentar?

U svim oblicima *online* komunikacije morate imati jako puno strpljenja i stalno biti svjesni da bilo tko može vidjeti ono što ste napisali te to upotrijebiti protiv vas.

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

U virtualnim okruženjima vladaju drugačija pravila igre od onih u vašoj učionici. Bilo tko si može dozvoliti da vam pošalje bezobraznu poruku. Stoga obavezno proučite kako ćete zaštititi svoju privatnost u virtualnom okruženju. Pametno koristite dobre strane društvenih mreža i izbjegavajte zamke (Kralj, 2015).

Savjet

Naglasite prijateljima, znancima i neznancima želite li da neku vašu sliku ili tekst objave na internetu ili ne. Većina ih pretpostavlja da je u redu staviti sliku *online*, označiti vas na njoj i podijeliti javno. Pokažite im da moraju uvažavati vaše pravo na privatnost i ponašajte se na jednak, odgovoran način i vi prema njima.

Digitalne tehnologije mijenjaju svijet i od učitelja se očekuje da se promijene i prilagode novom okruženju, a da pritom ipak ostanu dobri uzori.

Lisa Nielsen (2014) u svojem članku o digitalnim tragovima daje nekoliko savjeta učiteljima:

- Digitalni tragovi dio su učiteljske profesionalne reputacije, ne možete ih ignorirati.
- Naučite kako pratiti i kontrolirati svoje digitalne tragove (i onda kad ih ne stvarate sami).
- Obraćajte pažnju, promišljajte i proaktivno stvarajte pozitivne digitalne tragove.
- Učite na drugim primjerima i tuđim greškama.
- Budite dobar primjer digitalne reputacije i prisutnosti svojim učenicima.

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
ESF UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Prevencija, reakcija i zdrav razum

Uloga učitelja

Koje su karakteristike odgovornog i primjerenog ponašanja učitelja u digitalnom svijetu? Želite koristiti *online* alate, društvene mreže, razna spremišta u oblaku, dijeliti sadržaje, surađivati u *online* okruženju, a planirate i objavu učeničkih fotografija, prezentacija, videozapisa te raznih radova.

No, prije negoli krenete s njihovom uporabom, najprije razmislite i odgovorite sami sebi na ova pitanja:

- Zašto – trebate baš taj program, alat, okruženje
- Za koga – s kojim uzrastom učenika ih planirate koristiti
- Kako – koje aktivnosti, kojom metodom, na koji način
- Što – koje ishode učenja ćete time realizirati
- Pretpostavke – što sve vam je potrebno za takav način rada (tehnologija, ljudi, učionice, materijalni uvjeti)
- Dopuštenja – jesu li vam potrebna dopuštenja roditelja, ravnatelja, softverske licence?

Lisa Nielsen (2014) u svojem članku o digitalnim tragovima skreće pažnju na ove poslove i aktivnosti koje učitelji trebaju raditi kako bi odgovorno vodili učenike svijetom interneta.

Uloga učitelja:

- pokazati dobre načine korištenja interneta
- potaknuti učenike na kritičko promišljanje o informacijama
- usmjeriti učenike prema digitalnom stvaranju
- svojim primjerom pokazati kako odgovorno koristiti internet
- kontinuirano skretati pažnju na sigurnost na internetu (digitalni tragovi, zaštita privatnosti i osobnih podataka, elektroničko nasilje)
- razgovarati i pokazati (analizirati) primjere *online* aktivnosti i digitalnih tragova
- poticati učenike da promisle tko žele biti na Googleu
- uporabiti i stvarati digitalna okruženja u kojima učenici mogu stvarati svoje pozitivne digitalne tragove (*e-portfolio*)
- razgovarati s roditeljima i stvoriti savez podrške te im skrenuti pažnju na njihovu odgovornost pri stvaranju digitalnih tragova djece
- razumjeti, primijeniti i prenijeti učenicima što se smatra dobrim digitalnim građanstvom.

Kako bi učitelji mogli odgovoriti na sve izazove koje digitalna tehnologija postavlja pred njih, nužan je profesionalan razvoj jer učitelji trebaju biti kompetentni korisnici tehnologije, koji ju rabe sa samopouzdanjem, koji su spremni tražiti podršku i znaju gdje ju mogu dobiti. Razvoj

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

tehnologije potiče učitelje da tehnologije i alate koje smo smatrali „ometačima učenja" pretvaraju u „osnaživače učenja"; tipičan primjer su mobilni uređaji koje se može dobro iskoristiti u različitim obrazovnim aktivnostima.

Politike prihvatljivog i izvrsnog korištenja

Govorimo li o načinima uporabe računala, mobilnih uređaja i interneta, riječ „politika" označava skup pravila kojima dogovaramo i propisujemo što se smije, a što ne smije. Pri osmišljavanju takve politike možete krenuti u dva smjera: jedan je politika izvrsnog korištenja (engl. *Admirable use policy*), a drugi je politika prihvatljivog korištenja (engl. *Acceptable use policy*). Još složenija razina je sigurnosna politika, ali ona je zahtjevnijeg, tehničkog karaktera pa je u ovom priručniku ne pojašnjavamo.

Politike prihvatljivog i izvrsnog korištenja uobičajene su u drugim državama, a primjerice u Velikoj Britaniji obavezne, kao i procjena eSigurnosti škole. Bilo bi dobro kada bi sve hrvatske škole imale takve politike.

Politika izvrsnog korištenja računala, mobilnih uređaja i interneta (ukratko digitalnih tehnologija) opisuje pozitivne načine korištenja digitalnih tehnologija kakve bismo željeli da učenici i učitelji primjenjuju pri učenju i poučavanju. U takvoj politici ističete i promičete dobre načine na koje tehnologija olakšava i obogaćuje obrazovanje. Politika govori o povezivanju s učenicima ili odraslima sa zajedničkim interesima i od kojih možete učiti, o učenju, istraživanju, kreativnoj uporabi i objavljivanju svojih radova, prikupljanju sadržaja koji se smiju preoblikovati u nove sadržaje za učenje, surađivanju, svrhovitom komuniciranju, kritičkom pristupu informacijama, poštovanju prema sebi i drugima, odgovornom digitalnom građanstvu te mijenjanju svijeta na bolje (Kralj, 2015).

Politika izvrsnog korištenja digitalnih tehnologija može biti ovakav dogovor. Koristit ćemo se digitalnom tehnologijom kako bismo:

- Povezali se s drugima
- Učili i objavili svoje radove
- Istražili svoju kreativnost i interese
- Potražili odgovore
- Prikupili sadržaje koje možemo i smijemo preoblikovati u vlastite sadržaje za učenje
- Surađivali i mijenjali svijet na bolje
- Kritički pristupali informacijama
- Komunicirali svrhovito
- Surađivali s drugima
- Stvarali znanje
- Kontinuirano učili
- Pazili na zaštitu sebe i svojih podataka
- Bili odgovorni građani digitalnog svijeta.

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Za one koji žele znati više

Pogledajte neke primjere Politike izvrsnog korištenja.

An "Admirable Use" Policy
http://michelemartin.typepad.com/thebambooprojectblog/2009/09/an-admirable-use-policy.html

Woodlands School
http://schools.cbe.ab.ca/b371/pdfs/admirable_use_policy.pdf

Politika prihvatljivog korištenja računala, mobilnih uređaja i interneta češće govori o zabranama i uvjetima pod kojima se nešto smije raditi. Obuhvaća pravila i upute za prihvatljivo korištenje školskih računala i mreže, mobilnih uređaja, društvenih mreža i ostalih računalnih izvora. Govori o zaštiti osobnih podataka te što se smije dijeliti *online* i pod kojim uvjetima. Dio politike često je i roditeljska suglasnost (ili ne) za fotografiranje i snimanje djece te objavljivanje *online*. Navodi se i koji oblici ponašanja su zabranjeni, primjerice širenje i poticanje govora mržnje, sudjelovanje u elektroničkom nasilju, ali i kršenje autorskog prava.

Politika prihvatljivog korištenja najčešće govori o ovim temama:

- Školskim računalima i mrežama
- Privatni mobilnim uređajima
- Zaštiti osobnih podataka
- Elektroničkom identitetu
- *Online* komunikaciji i suradnji
- Plagijatima i autorskim pravima
- *Online* nasilju

Za one koji žele znati više

Na stranicama projekta „Sigurnost djece na internetu“ http://petzanet.HR možete pročitati kako su četiri osnovne škole provele postupak osmišljavanja i donošenja Politike prihvatljivog korištenja te vidjeti kako ti dokumenti izgledaju (u izborniku Kurikulum odaberite PPK).

Primjer iz OŠ „Mladost“ iz Osijeka:

http://www.petzanet.hr/Kurikulum/PPK/O%C5%A0-Mladost

Koju god politiku odabrali važno je da bude poznata unaprijed, tako da svi korisnici budu svjesni situacije i mogućih posljedica. To podrazumijeva učenike, učitelje, stručne suradnike, ali i tehničku službu škole te naravno roditelje. Najučinkovitije je ako politiku zajednički osmisle svi korisnici, tako da svi razumiju što pojedine stavke znače te da budu

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
ESF UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

svjesni što se od njih očekuje. Politike se osvježavaju u skladu s promjenama tehnologije, a korisnici ih potpisuju na početku svake školske godine. Zajedno s učenicima potpisuju ih i njihovi roditelji.

Na stranicama Nacionalnog CERT-a (http://cert.hr) u odjeljku Za CARNetove korisnike možete pronaći **Sigurnosnu politiku korištenja CARNetove mreže** te Sigurnosne politike za škole i za visokoškolske ustanove (http://www.cert.hr/carnet_sigurnosna_politika).

Predložak **politike prihvatljivog korištenja za djelatnike** dostupan je i na stranicama Oznake eSigurnosti (http://esafetylabel.eu). U tom predlošku ističe se važnost toga da se svi zaposlenici škole pridržavaju mjera neophodnih za zaštitu podataka i računalnih mreža od virusa, neovlaštenog pristupa, štete, gubitka, zlouporabe i krađe, tim više što danas škole potiču uporabu osobne informacijske i komunikacijske opreme, što predstavlja još veći izazov po pitanju zaštite i sigurnosti podataka i mreže.

Prevencija

Vještine i stavovi primjerenog, odgovornog i sigurnog korištenja interneta i mobilnih uređaja stječu se učenjem i korištenjem u stvarnim situacijama. Učitelji su prave osobe koje će učenike tome poučiti, kroz osobne primjere, koristeći tehnologije za realizaciju obrazovnih ciljeva, raspravljajući o raznim primjerima iz svakodnevnog života i povezujući učenike s vršnjacima na suradničkom radu u *online* okruženju.

Nemojte pretpostaviti da učenici znaju sve što treba o uporabi digitalnih tehnologija jer oni zapravo previše toga ne znaju, a misle kako sve znaju. Lakše je učenike pripremiti na moguće nezgodne situacije u virtualnom svijetu nego pokušavati spašavati stvar kad se nešto zaista dogodi. Potičite ih na pristojno i uljudno komuniciranje, uvažavanje drugih, otvorenost za suradnju i prihvaćanje različitosti. Analizirajte primjere prekomjernog dijeljenja *online*, digitalne tragove koje ostavljaju poznate osobe i zajednički pogledajte kakve ste tragove ostavili. Dajte učenicima priliku da zaista isprobaju *online* komunikaciju i suradnju i to u sigurnom virtualnom okruženju. Ne zaboravite uvijek i u svakoj prilici brinuti o zaštiti njihovih osobnih podataka.

Neki od mogućih scenarija loših događaja na internetu su:

- kršenje privatnosti i krađa osobnih podataka
- nepromišljeni digitalni tragovi
- elektroničko nasilje
- govor mržnje
- lažno predstavljanje
- nepromišljeno dijeljenje sadržaja na internetskim servisima
- nepromišljeno *online* kupovanje
- kršenje autorskog prava, piratsko preuzimanje sadržaja
- dijeljenje zlonamjernih sadržaja.

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Jedan od načina prevencije nepoželjnih događanja u digitalnom svijetu su školske (regionalne, nacionalne) kampanje za podizanje razine svijesti učenika, roditelja, učitelja, lokalne zajednice te javnosti o pozitivnim i negativnim stranama korištenja interneta, računala i mobilnih tehnologija. Takve kampanje za podizanje svijesti uključuju komunikacije uživo i internetom s učenicima i učiteljima iz raznih škola, roditeljima i širom javnosti na različitim događanjima, u medijima i kroz različite publikacije i tiskane materijale.

Najčešći ciljevi takvih kampanja su: unaprijediti razinu znanja o tome kako zaštiti djecu na internetu direktnim uključivanjem ciljnih skupina u aktivnosti te prenošenje pozitivnih iskustava i savjeta o doprinosu i mogućnostima interneta u razvoju obrazovanja (Kralj, 2015).

Neke od aktivnosti u kampanji mogu biti:

- Istraživanje: upitnik za učenike, s pitanjima u vezi interneta, primjerice pristup internetu, način uporabe, aktivnosti na internetu;
- Radionice za učitelje: stručnjaci ili drugi učitelji održavaju kratke radionice ili sastanke na kojima će ostalim kolegama u školi prenijeti prednosti korištenja tehnologije i interneta u svojim programima, kako bi i na taj način širili znanje o internetu i tako smanjili negativne efekte koji proizlaze iz neznanja i straha od samog sadržaja i mogućnosti na internetu uz mogućnost suradnje s drugim školama u gradu ili okolici;
- Volontiranje 'Djeca pomažu djeci': stariji učenici pomažu u školskim projektima mlađim učenicima jer svojim primjerima i savjetima mogu imati drugačiji pozitivni utjecaj na školske kolege;
- Međugeneracijske radionice: kraće radionice s dostupnom računalnom opremom; djeca su voditelji radionica i odraslima prenose svoja znanja i vještine, zajedno rješavaju kvizove ili izrađuju sadržaj koji će zatim objaviti na internetu;
- Kreativno izražavanje: uz fokus na sigurnost na internetu prenositi i pozitivne poruke korištenja interneta s konkretnim primjerima smiješnih situacija ili lokalnih događanja povezanih s internetom (u školi, obitelji, zajednici...) i sl.

Reakcija

Nemojte ignorirati ono što vidite i pročitate na internetu ili ono što čujete o nekim *online* aktivnostima. Reagirajte!

U virtualnom, ali i stvarnom svijetu to znači da treba jasno pokazati svoj stav o elektroničkom nasilju, posebice o komentarima, slikama i ostalim objavama koje se pojavljuju na društvenim mrežama. Treba ukazati i djeci i roditeljima, ali i kolegama na to zašto je neka objava neprimjerena, kakve je osjećaje izazvala kod osobe na koju se odnosi te kakve su posljedice takvog ponašanja. Svatko od nas treba reagirati i prijaviti *online* nasilnike, prijaviti nepoćudne sadržaje na koje naiđemo, odgovoriti na bezobraznu poruku ili blokirati osobe koje šire mržnju.

Najučinkovitiji način rješavanja elektroničkog nasilja nije pasivno promatranje nego aktivno uključivanje i pokazivanje stava. Naučite učenike da ne okreću glavu nego da pomognu prijateljima i obrate se za pomoć odraslima.

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Kome se obratiti ako se dogodi povreda sigurnosti?

- Ministarstvo unutarnjih poslova
- Centar za sigurniji internet
- Nacionalni CERT
- Hrabri telefon
- Pomoć i podrška komercijalnih tvrtki, pružatelja usluga ili vlasnika programa i aplikacija

Slika 1. Usluga MUP-a *Red button*

Na stranici https://redbutton.mup.hr/ Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske navedeno je niz oblika povrede zakona koji štite djecu i mlade. Na toj stranici dostupna je i aplikacija za prijavljivanje sadržaja na internetu koji je nezakonit, a odnosi se na različite oblike iskorištavanja ili zlostavljanja djece. Ne zaboravite da je po hrvatskim zakonima dijete svaka osoba koja nije navršila 18 godina života.

Slika 2. Centar za sigurniji internet

Centar za sigurniji internet (http://csi.hr) pruža usluge savjetovanja putem besplatnog i anonimnog telefonskog broja za djecu i roditelje: 0800 606 606, daje pomoć i podršku u slučaju nasilja preko interneta, savjete kako se zaštiti na internetu i kako sigurno koristiti internet te savjete što napraviti i kako se nositi s neprimjerenim sadržajem ili kontaktom na internetu.

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Slika 3. Hrabri telefon

Hrabri telefon (http://www.hrabritelefon.hr/) je mjesto gdje djeca mogu govoriti o svojim osjećajima, situacijama koje ih čine zbunjenima te situacijama kršenja njihova prava. Stranica je to i usluga namijenjena djeci koja osjećaju da ih netko iz njihove okoline na bilo koji način zlostavlja ili zanemaruje. Dostupni su telefonom, ali i anonimnim *chatom*.

Nacionalni CERT+

Slika 4. Nacionalni CERT

Nacionalni CERT osnovan je s ciljem prevencije i zaštite od računalnih ugroza sigurnosti javnih informacijskih sustava u Republici Hrvatskoj. Nacionalni CERT u okviru svog djelovanja provodi proaktivne i reaktivne mjere. Proaktivnim mjerama djeluje prije incidenta i drugih događaja koji mogu ugroziti sigurnost informacijskih sustava, a u cilju sprečavanja ili ublažavanja mogućih šteta. Između ostalog, bave se incidentima kao što su uskraćivanje usluge, nedozvoljene mrežne aktivnosti, *spam*, *phishing* itd.

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Abuse službi Nacionalnog CERT-a možete prijaviti slučajeve u kojima ste uočili neke od ovih nedopuštenih postupaka:

- dijeljenje materijala koji je napravljen da bi izazvao neugodnosti, neprilike, bio uvredljiv ili širio strahove;
- distribuiranje autorski zaštićenih djela bez dozvole vlasnika prava, odnosno ostalih informacija bez suglasnosti vlasnika istih;
- uporabu tuđeg elektroničkog identiteta, ili davanje svojeg elektroničkog identiteta na uporabu drugim osobama;
- slanje neželjenih elektroničkih poruka;
- povredu općeprihvatljivog ponašanja korisnika u komunikaciji pojedinaca ili u grupi na internetu;
- uporabu mrežnih i mrežom dostupnih usluga i servisa protivno pravilima njihove uporabe;
- provaljivanje na računala;
- širenje virusa, trojanaca i ostalog zlođudnog softvera;
- povredu privatnosti drugih korisnika;
- korištenje CARNetovih resursa u komercijalne svrhe.

Kršenje prava na privatnost ili uvjeta korištenja možete prijaviti i komercijalnim tvrtkama čije usluge koristite.

Primjerice:

- Facebook - kršenje prava na privatnost

  https://www.facebook.com/help/1753719584844061/?helpref=hc_fnav
- Google - sigurnost gmail računa
  https://support.google.com/mail/topic/3406147?hl=en&ref_topic=3394215

Zdrav razum

Često koristimo razne internetske usluge bez puno razmišljanja, ponekada jer znamo što radimo, ponekad jer svi rade tako, a najčešće zaboravimo da nam zdravorazumski pristup može pomoći i u *online* svijetu. Ako nešto izgleda predobro da bi bilo istinito, vjerojatno je podvala. Zbog manjka informiranosti o sigurnosti na internetu, odnosno nesvjesnim prihvaćanjem primjerice instalacije softverskih dodataka, često sami prouzrokujemo određenu štetu za svoje uređaje, češće negoli to računalni virusi rade automatski.

Promislite prije negoli kliknete na neku poveznicu, objavite sliku, komentirate na društvenoj mreži, podijelite i *lajkate* neki članak. Zaustavite se na tren, promislite i ne klikajte na sve što dobijete elektroničkom poštom, vidite na mrežnim stranicama ili u raznim programima. Od prevara putem elektroničke pošte neće vas zaštiti ni najbolji antivirusni

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

programi jer se prevara skriva u sadržaju poruke i uvjerava vas da kliknete na poveznicu koja je važna zbog vašeg bankovnog računa, neočekivanog nasljedstva ili prijatelja u nevolji. I onda vi sami klikom na poveznicu pokrenete ucjenjivački program (engl. *ransomware*) koji šifrira sve sadržaje na računalu te traži da platite ucjenu kako bi vam poslao šifru za njihovo dešifriranje. Nažalost, takvi virusi su poprilično moćni i ako njima zarazite računalo vjerojatno ostajete bez svojih podataka. Ključni korak u cijeloj priči je da ste vi kliknuli na poveznicu ili privitak te tako sami zarazili računalo.

Pročitajte uvjete korištenja aplikacija i programa (Googlea, Facebooka, YouTubea, Microsofta) i svih aplikacija koje instalirate na mobilne uređaje. Preporučujemo čitanje informacija kao što su uvjeti korištenja, pravila korištenja podataka i postavke privatnosti jer određeni besplatni programi mogu koristiti neke vaše osobne podatke i metapodatke te ih dijeliti ili prodavati drugim tvrtkama, kako i često stoji u navedenim pravilima. Dakle, razmislite prije negoli stavite kvačice uz Prihvaćam uvjete korištenja, Pravila korištenja podataka ili Postavke privatnosti.

Sjećate li se onih kvizova o „srodnoj duši“, „vašem timu“, „znanju engleskog“, „omiljenoj boji“? Prije negoli isprobate neki od takvih „facebookovskih“ kvizova pogledajte je li vrijedan prodaje svih vaših osobnih podataka i osobnih podataka vaših prijatelja – naime uvjeti korištenja (prijava s Facebook računom) traže od vas upravo to (Kralj, 2015).

Savjet

Osnovna objašnjenja o zaštiti privatnosti na Facebooku možete pročitati na ovoj stranici bit.ly/osnoveFB, a nakon što savladate osnove pročitajte detaljniji priručnik Zaštitite privatnost na Facebooku koji je pripremio Nacionalni CERT, bit.ly/postavkeFB.

Posebno oprezni budite pri odabiru i korištenju programa koje ćete koristiti s učenicima jer biste pritom mogli i prekršiti Zakon o zaštiti osobnih podataka i Kazneni zakon.

Promičite zdravorazumski pristup kod učenika, skrećite im pažnju na razne primjere prevara i krađa osobnih podataka. Zajednički ih analizirajte kako bi učenici stekli vještine kritičkog promišljanja i primjerenog reagiranja.

Za one koji žele znati više

Usporedbu uvjeta korištenja za različite internetske usluge možete pogledati na stranici Terms of Service; Didn't read tosdr.org.

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Kako učiniti internet boljim?

Kako bismo internetski svijet učinili sigurnim i pozitivnim okruženjem za učenike krenimo s poučavanjem primjerenog odgovornog i sigurnog korištenja interneta. U Hrvatskoj nemamo jedinstveno mjesto na kojem biste mogli pronaći sve sadržaje na tu temu, ali dostupni su vam priručnici „Kako poučavati primjereno, odgovorno i sigurno korištenje interneta“ koji se svake veljače, od 2010., objavljuju u digitalnom časopisu Pogled kroz prozor (https://pogledkrozprozor.wordpress.com/), savjeti na mrežnim stranicama udruga, institucija i portala, različiti obrazovni sadržaji u okviru školskog kurikuluma „Sigurniji Internet za djecu“ te naravno Europske i svjetske inicijative.

CARNet i Nacionalni CERT

CARNet i Nacionalni CERT objavili su nekoliko priručnika o sigurnosti na internetu i zaštiti privatnosti, a sve ćete ih pronaći na stranici http://www.cert.hr/.

Slika 5. CARNetovi priručnici

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
ESF UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Centar za sigurniji internet

Na svojim stranicama (http://www.csi.hr/) objavljuje savjete za djecu i mlade, roditelje i učitelje te aplikaciju koja djeci pomaže u shvaćanju osnovnih postavki sigurnosti na internetu.

Slika 6. Pet za net

Školski kurikulum "Sigurnost djece na internetu"

Kurikulum Pet za net, http://petzanet.HR osmislilo je pet osnovnih škola: OŠ Veliki Bukovec, OŠ Popovača, OŠ "Mladost", Osijek, OŠ Gripe, Split i OŠ "Mato Lovrak", Nova Gradiška za učenike od 7 do 14 godina, njihove roditelje, učitelje i lokalnu zajednicu. Kurikulum se sastoji od pedagoško-didaktičkog modela, politika prihvatljivog korištenja, multimedijskih obrazovnih sadržaja, udžbenika i priručnika, a njegov cilj je unaprijediti digitalne kompetencije djece, poticati djecu da preuzmu odgovornost za vlastitu sigurnost s naglaskom na osnaživanju i isticanju odgovornog ponašanja i digitalnog građanstva te općenito povećati znanje i razumijevanje problema koji se pojavljuju u području sigurnosti djece na internetu kod učenika, učitelja, roditelja i šire javnosti skladu s Europskim politikama.

Obrazovni sadržaji za sigurnost djece na internetu vertikalno su usklađeni u pet cjelina: informacije, komunikacije, stvaranje sadržaja, sigurnost i rješavanje problema za sve uzraste osnovne škole. Neke od obuhvaćenih tema su: zaštita osobnih podataka, pravila komunikacije i ponašanja na internetu, *online* komunikacija i suradnja, opasnosti društvenih mreža, odgovorno korištenje mobilnih uređaja, dijeljenje i autorska prava, krađa identiteta, digitalni tragovi, *e-portfolio* i *online* prisutnost, kritičko vrednovanje informacija, zaštita računala i obitelji, sprečavanje elektroničkog nasilja (Kralj, 2015).

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
ESF UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

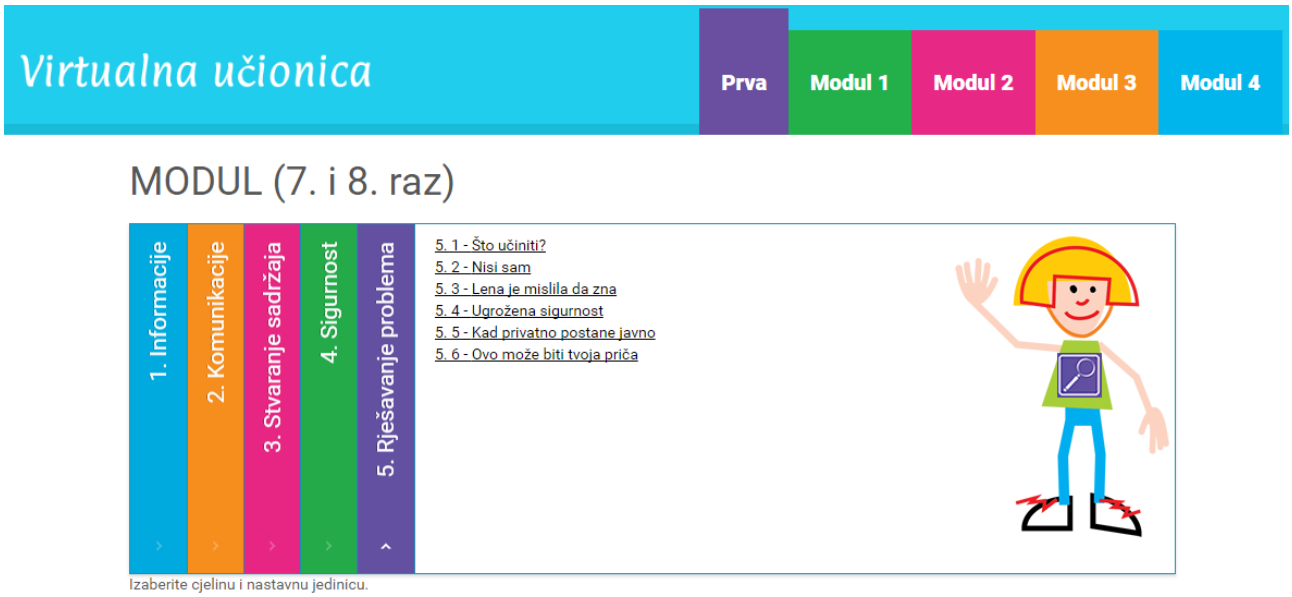

Slika 7. Virtualna učionica Pet za net

Djeci, roditeljima i učiteljima dostupni su multimedijski obrazovni sadržaji, udžbenici, virtualne učionice, priručnici za roditelje i priručnici za učitelje. Multimedijski digitalni sadržaji pružaju učenicima mogućnost samostalnog, individualiziranog učenja, učenja kroz igru, kao i učenje putem rješavanja problema kroz koje na pristupačan i zanimljiv način istražuju, usvajaju i ponavljaju. Originalne *online* igre napravljene su za sve uzraste učenika kako bi kroz razne problemske situacije mogli vježbati i razvijati svoje motoričke sposobnosti te usvajati primjerene obrasce ponašanja za odgovorno i sigurno korištenje interneta, računala i mobilnih tehnologija.

Slika 8. Projekt „Razmisli pa klikni“

Razmisli pa klikni

Projekt je udruge Roda – Roditelji u akciji koji možete pronaći na stranici: http://www.roda.hr/udruga/projekti/razmisli-pa-klikni/razmisli-pa-klikni-korisni-sadrzaji.html.

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

U okviru projekta pripremljeni su različiti savjetodavni sadržaji, rezultati anketa i brošure, primjerice:

- Možda si internet nasilnik ili nasilnica, a da to ni ne znaš?
- Kako započeti razgovor o internetu s djetetom?
- Kako zaustaviti internetskog nasilnika?
- Roditelji i internet (rezultati Rodine ankete)
- Kako odrediti koji je sadržaj primjeren za objavu?
- Dobne granice za pristup pojedinim društvenim mrežama
- Sigurno i odgovorno na internetu
- Kako pomoći djetetu žrtvi internetskog nasilja?

Slika 9. Ne govoru mržnje

Nacionalna kampanja NE govoru mržnje na internetu

Na stranicama Dislajkam mržnju http://www.dislajkammrznju.hr/ pronaći ćete objašnjenje što je govor mržnje i kakav je odnos između ljudskih prava i govora mržnje, te savjete što učiniti kada vas netko vrijeđa ili ako vidite da je netko na meti uvredljivih poruka:

- Što ako je govor mržnje uperen prema meni?
- Što ako sam prisutan kada netko koristi govor mržnje?
- Što ako koristim govor mržnje?

Hrabri telefon

Osim savjetodavne usluge putem telefona i brbljaonice, objavljuje i različite publikacije, primjerice:

- Internet i mobitel – kako ih sigurno koristiti?
- Tvoja prava i odgovornosti
- Nasilje među djecom.

Dodatne aktivnosti, savjete i sadržaje možete pronaći i na stranicama hrvatskog **UNICEF-a** Prekini lanac http://www.unicef.hr/publikacije/ te udruge **Korak po korak**, *Delete Cyberbullying* http://www.udrugaroditeljakpk.hr/prevencija-elektronickog-nasilja.

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Bolji internet za djecu

Stvaranje boljeg interneta za djecu (https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/creating-better-internet-kids) je strateški dokument Digitalne agende Europske komisije kojim se potiče niz aktivnosti i programa u zemljama članicama Europske unije. Program se razvijao tijekom sedamnaest godina, a aktualni program i aktivnosti Bolji Internet za djecu dostupan je na stranici https://www.betterinternetforkids.eu/.

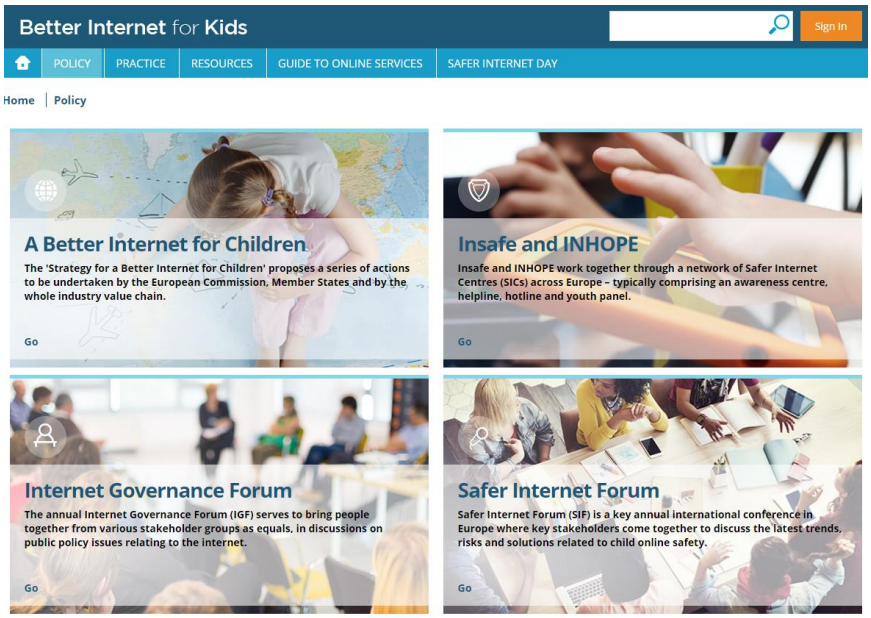

Slika 10. Program Bolji internet za djecu

1. Vremenski razvoj programa od sigurnijeg do boljeg interneta.
   1.1 Akcijski plan za sigurniji internet 1999.-2004.
   1.2 Program za sigurniji internet 2005.-2008. (*Safer Internet Plus*)
   1.3 Program za sigurniji internet 2009.-2013.
   1.4 Bolji internet za djecu 2014. - dalje
2. Ključni događaji i kampanje
   2.1 Forum sigurnijeg interneta
   2.2 Dan sigurnijeg interneta
3. Pristup svim dionicima
4. Proces evaluacije
   4.1 Procjena utjecaja
   4.2 Evaluacija
   4.3 *Benchmarking* alati (referentne točke)

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
ESF UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Dan sigurnijeg interneta

Dan sigurnijeg interneta (*Safer Internet Day* https://www.saferinternetday.org/) jedna je od kampanja programa Bolji Internet za djecu. Provodi se od 2004. godine i to drugi dan drugog tjedna drugog mjeseca svake godine. U 2017. Dan sigurnijeg interneta je utorak, 7. veljače 2017. pod sloganom „Budi promjena: ujedinjeni za bolji Internet“

Savjet

Aktivnostima povodom Dana sigurnijeg interneta možete se pridružiti na stranicama Centra za sigurniji internet (http://csi.hr), portala Ucitelji.HR http://ucitelji.hr i digitalnog časopisa Pogled kroz prozor (https://pogledkrozprozor.wordpress.com/).

Slika 11. Dan sigurnijeg interneta

Oznaka eSigurnosti

U procjenjivanju razine internetske sigurnosti u vašoj školi oslonac i vodič mogu vam biti stranice **Oznake eSigurnosti** esafetylabel.eu koje su nastale kao rezultat međunarodnog

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
ESF UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

projekta na kojem su partneri bili tvrtke i obrazovne institucije iz Belgije, Italije, Portugala, Austrije, Estonije i Španjolske. U suradnji s udrugom "Suradnici u učenju" i CARNetom stranice su prevedene na hrvatski jezik pa je tako omogućeno i njihovo korištenje našim školama.

Oznaka eSigurnosti je portal za podršku i akreditaciju škola iz cijele Europe, čime je napravljen velik korak prema postizanju i održavanju zajedničkih visokih standarda internetske sigurnosti. Portal omogućava:

- **Akreditaciju** - škole mogu usporediti svoje eSigurnosne prakse s međunarodno dogovorenim standardima. Nakon što objave dokumente o svojoj dobroj praksi, mogu biti akreditirane kao škole s potvrđenom oznakom eSigurnosti. Nakon završetka postupka samoprocjene, škole dobivaju personaliziran akcijski plan koji im omogućava postizanje više razine eSigurnosti, a mogu i usporediti rezultate svoje škole s drugim školama u zemlji i inozemstvu.
- **Sadržaje** - portal omogućava učiteljima pristup rastućoj zbirci obrazovnih sadržaja, savjeta o eSigurnosti, popisima za provjeru i predlošcima za politike prihvatljivog korištenja te ostale dokumente.
- ***Online* zajednicu** - korisnici i stručnjaci mogu razmjenjivati savjete, sadržaje, upute i informacije o eSigurnosti, pomoći jedni drugima te dijeliti primjere učinkovite prakse.

Za početak, pogledajte primjere problema koji su se dogodili u drugim školama i razmislite što biste vi napravili u takvim situacijama, zatim se prijavite i krenite u postupak dobivanja oznake eSigurnosti kako biste procijenili stanje u školi i napravili akcijski plan za poboljšanje te se svakako pridružite *online* zajednici jer sve škole imaju slične probleme (Kralj, 2015).

Slika 12. Oznaka eSigurnosti

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
ESF UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Zaključak

Kako bismo mogli ići ukorak s tehnologijom koja nam je dostupna, moramo neprestano učiti, biti zainteresirani za promjene koje tehnologija donosi, saznati koje su prednosti, ali i koji su rizici. Prije korištenja bilo kojeg računalnog programa, aplikacije ili uređaja treba razmisliti zašto nam treba i kako ćemo ga učinkovito i svrsishodno upotrijebiti u obrazovanju te, naravno, pročitati uvjete korištenja.

Biti digitalni građanin znači svjesno, odgovorno, primjereno i učinkovito koristiti sve mogućnosti digitalnog svijeta, uključivši digitalni pristup, trgovinu, komunikaciju, digitalnu pismenost, bonton, propise, prava i odgovornosti, digitalno zdravlje i sigurnost (Ribble, 2010)

Internet ne čine samo društvene mreže i aplikacije za komunikaciju. Pokažite primjerima kako se razni *online* programi mogu upotrijebiti za kreativno izražavanje. Povećanjem broja pozitivnih primjena interneta od strane djece i odraslih smanjujemo negativne načine i povećavamo njihovo razumijevanje kako i zašto koristiti internet za poboljšanje kvalitete života. Naša je odgovornost da djeca vide dobre primjere i prenesu ih u svoj svakodnevni život.

Promičite zdravorazumski pristup kod učenika, skrećite im pažnju na razne primjere prevara i krađa osobnih podataka. Zajednički ih analizirajte kako bi učenici stekli vještine kritičkog promišljanja i primjerenog reagiranja. Prekomjerno dijeljenje je pogrešno bez obzira na trend "pa svi to rade". Djecu treba informirati i poučiti o primjerenom i odgovornom korištenju interneta. Učitelji i roditelji trebaju s djecom razgovarati te im na konkretnim primjerima pokazati koji su rizici internetske sigurnosti.

Ako se dogodi povreda sigurnosti možete se obratiti: Ministarstvu unutarnjih poslova, Centru za sigurniji internet, Nacionalnom CERT-u, Hrabrom telefonu ili pružateljima internetskih usluga, programa i aplikacija.

Primjereno, odgovorno i sigurno korištenje interneta briga je svih nas i nemate više vremena čekati da to napravi netko drugi – počnite odmah.

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Popis literature

CARNet (2012) Sigurnosna politika korištenja CARNetove mreže, Sigurnosne politike za škole i za visokoškolske ustanove. Dostupno na http://www.cert.hr/carnet_sigurnosna_politika, 13. 11. 2016.

European Schoolnet (2011) Oznaka eSigurnosti. Dostupno na **http://**esafetylabel.eu , 13. 11. 2016.

European Schoolnet (2015) *Computing our future.* Dostupno na http://www.eun.org/c/document_library/get_file?uuid=3596b121-941c-4296-a760-0f4e4795d6fa&groupId=43887, 13. 11. 2016.

Facebook (2016) Pravila o upotrebi podataka. Dostupno na https://www.facebook.com/about/privacy, 13. 11. 2016.

Ferrari, A. (2013) DIGCOMP: *A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe*. Dostupno na http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC83167.pdf, 13. 11. 2016.

Kralj, L. (2015) Digitalni tragovi - blog. Dostupno na http://lidija-kralj.from.hr/, , 13. 11. 2016.

Nielsen, Lisa (2014) *Digital Footprint*. Dostupno na http://theinnovativeeducator.blogspot.hr/2014/10/digital-footprint-advice-from-experts.html, 13. 11. 2016.

Ribble, M. (2010) *Nine Themes of Digital Citizenship*. Dostupno na http://www.digitalcitizenship.net/Nine_Elements.html, 13. 11. 2016.

UNICEF (2010), Prekini lanac. Dostupno na http://www.unicef.hr/publikacije/, 13. 11. 2016. te udruge

Udruga roditelja Korak po korak (2014) *Delete Cyberbullying.* Dostupno na http://www.udrugaroditeljakpk.hr/prevencija-elektronickog-nasilja, 13. 11. 2016.

Vuorikari, R., Punie, Y., Carretero, S., Van den Brande, L. (2016) DigComp 2.0 *The Digital Competence Framework for Citizens*. Dostupno na http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC101254/jrc101254_digcomp%202.0%20the%20digital%20competence%20framework%20for%20citizens.%20update%20phase%201.pdf, 13. 11. 2016.

ZAJEDNO DO FONDOVA EU
Europska unija
EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI
ESF UČINKOVITI LJUDSKI POTENCIJALI
Projekt je sufinancirala Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Impressum

Nakladnik: Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNet
Projekt: „e-Škole: Uspostava sustava razvoja digitalno zrelih škola (pilot projekt)“
Urednica: Ana Belin
Autorica: Lidija Kralj
Lektorica: Iva Lednicki
Recenzent: Darko Rakić
Priprema teksta, prijelom i tisak: Algebra
Zagreb, veljača, 2017.

Kontakt
Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNet
Josipa Marohnića 5, 10000 Zagreb
tel.: +385 1 6661 166
www.carnet.hr
Više informacija o EU fondovima možete pronaći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Ovaj priručnik izrađen je u s ciljem podizanja digitalne kompetencije korisnika u sklopu projekta e-Škole: Uspostava sustava razvoja digitalno zrelih škola (pilot projekt), koji sufinancira Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova. Nositelj projekta je Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNet.